

Spis treści

1. Uwarunkowania zewnętrzne.....	0
2. Uwarunkowania wewnętrzne.....	4
2.1. Uwarunkowania wynikające z położenia gminy, z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu.....	4
2.2. Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony...7	
2.3. Uwarunkowania wynikające z zasobów i walorów środowiska oraz warunków fizjograficznych.....	7
2.4. Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.....	9
2.5. Uwarunkowania wynikające ze stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej.....	12
2.6. Uwarunkowania wynikające z zasobów leśnych.....	15
2.7. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	15
2.9. Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.....	20
2.10. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy.....	21
2.11. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów.....	22
2.12. Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.....	23
2.13. Uwarunkowania wynikające z występowania złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.....	24
2.14. Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.....	24
2.15. Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.....	26
2.15.1. Uwarunkowania demograficzne.....	26
2.15.2. Warunki i jakość życia mieszkańców.....	27
2.15.3. Rozwój osadnictwa.....	29
2.16. Uwarunkowania rozwoju działalności produkcyjnej.....	30
2.17. Uwarunkowania rozwoju turystyki i wypoczynku.....	30

1. Uwarunkowania zewnętrzne.

Za uwarunkowania zewnętrzne przyjęto informacje z tekstu „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego”.

Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju, wynikają z położenia gminy w województwie w istniejących i projektowanych systemach oraz układach zewnętrznych.

Na uwarunkowania zewnętrzne mają wpływ:

- problemy wspólne z województwami sąsiednimi,
- wpływ procesów integracji europejskiej na województwo,
- wymogi współpracy transgranicznej,

- ustalenia i wnioski z „Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju” i innych dokumentów jednostek centralnych.

Gmina leży na obszarze województwa położonego w północno-wschodniej części kraju i graniczącego z województwami warmińsko-mazurskim, mazowieckim i lubelskim. Od wschodu bezpośrednim sąsiadem jest Białoruś, zaś od północy Litwa.

Przyrodnicze obszary chronione stanowią ponad 50% powierzchni gminy (kraju 30%, województwa 32%), a stopień lesistości wynosi ok. 63%, (województwa - 29,5%, kraju ok. 28,1%). Z surowców mineralnych w gminie występują złoża piasku i żwiru oraz borowiny.

Atutem dla całego województwa jest środowisko naturalne o dużym stopniu czystości i z wieloma cennymi ekosystemami:

- największy w Europie kompleks bagien o unikalnych walorach ekologicznych w dolinach rzek Narwi i Biebrzy z parkami narodowymi Narwiańskim i Biebrzańskim,
- doliny rzek: Bugu z Nurcem, Narwi z Supraślą, Biebrzą i Pisą, Czarnej Hańczy, Rospudy, Szeszupy,
- kompleks jezior Pojezierza Suwalsko - Augustowskiego z Wigierskim Parkiem Narodowym i Suwalskim Parkiem Krajobrazowym oraz jezior w rejonie Rajgrodu,
- Puszcza Białowieska z Białowieskim Parkiem Narodowym, Puszcza Knyszyńska z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej oraz Puszcza Augustowska.

Jednocześnie przyrodnicze obszary chronione stanowią 32% województwa przy niskim poziomie uprzemysłowienia. W 1998 roku wskaźnik PKB na mieszkańca wynosił 8,3 tys. zł co plasowało województwo na jednym z ostatnich miejsc w kraju. W przypadku nakładów inwestycyjnych - 2,1% - było to ostatnie miejsce.

Elementy predysponujące województwo do rozwoju turystyki to:

- bogate i unikalne w skali Europy walory przyrodnicze,
- położenie województwa w obszarze Zielonych Płuc Polski,
- dobre położenie na szlakach turystycznych Europy,
- możliwość wzbogacania oferty turystycznej w wyniku współpracy w tej dziedzinie z Litwą i Białorusią (np. Kanał Augustowski, Puszcza Białowieska),
- rozwój agroturystyki jako niekonwencjonalnej oferty dla Europy Zachodniej,
- możliwość leczenia sanatoryjnego w Augustowie i Supraślu,
- zróżnicowane etnicznie zasoby środowiska kulturowego.

Rolnictwo zajmuje znaczne miejsce w gospodarce województwa. Rolnicza przestrzeń produkcyjna charakteryzuje się stosunkowo niską przeciętną jakością gleb. Duży udział w przestrzeni rolniczej trwałych użytków zielonych sprzyja hodowli bydła, zwłaszcza mlecznego. Województwo przoduje w kraju w produkcji zwierzęcej, zajmując pierwsze miejsce w ilości sztuk bydła na 1000 mieszkańców i trzecie we wskaźniku

produkcji trzody chlewnej. Słaby jest natomiast poziom infrastruktury technicznej na wsi.

Szanse rozwoju rolnictwa w województwie stwarzają:

- czyste pod względem sanitarnym środowisko przyrodnicze, umożliwiające uzyskiwanie produkcji rolniczej o wysokiej jakości,
- sytuacja w wielkoobszarowym rolnictwie zachodnio - europejskim (spowodowana zagrożeniami sanitarnymi hodowli) - mogąca skutkować przewartościowaniem dotychczasowych doktryn rolniczych i łatwiejszym wpasowaniem się rolnictwa województwa w struktury unijne,
- bliskość chłonnego „ryнку wschodniego”.

Zasady umocnienia współpracy z Unią Europejską w dziedzinie łączności określa program przygotowania Polski do członkostwa w UE, w którym najważniejsze działania podejmowane wspólnie przez stronę polską i unijną dotyczyć będą:

- modernizacji polskiej sieci łączności i integracji z systemami ogólnoeuropejskimi,
- harmonizacji przepisów prawnych i technicznych,
- współpracy w ramach europejskich struktur normalizowanych,
- demonopolizacji sektora telekomunikacji, zwłaszcza usług międzystrefowych.

Integracja społeczeństwa polskiego ze światem a UE w szczególności wymagać będzie rozwoju infrastruktury informatycznej o najwyższym standardzie:

- międzynarodowym, opartym na nowoczesnych środkach przetwarzania,

- powszechnym, opartym na nowoczesnych komputerach osobistych.

Wejście Polski do Unii wymaga również wypełnienia zobowiązania międzynarodowego dotyczącego stopniowego ograniczania emisji zanieczyszczeń przenoszonych na dalekie odległości. Wynika to z Konwencji Genewskiej z 1979 roku z jej protokołów dodatkowych i stwarza konieczność modernizacji technologii w źródłach ciepła, instalowania urządzeń oczyszczających spaliny, stosowania proekologicznych nośników energetycznych i wykorzystywania źródeł energii odnawialnej.

2. Uwarunkowania wewnętrzne.

2.1. Uwarunkowania wynikające z położenia gminy, z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu

Najważniejsze czynniki lokalizacji gminy to:

- lokalizacja pomiędzy Augustowem i Suwałkami – bliski dostęp do zaplecza medycznego, usługowego, handlowego,

- położenie w cennym turystycznie rejonie – szanse dla rozwoju turystyki i agroturystyki,
- położenie w Obszarach Chronionego Krajobrazu – ograniczenia w lokalizacji inwestycji,
- położenie na Równinie Augustowskiej – słabe gleby warunkują niekorzystne warunki do rozwoju rolnictwa a korzystne do rozwoju lasów.

Sieć osadnicza na terenie gminy jest bardzo rozdrobniona (37 miejscowości). Dominują jednostki osadnicze liczące do 150 osób, w których zamieszkuje około 70% ludności. Tylko w 3 miejscowościach liczba mieszkańców przekroczyła 200 osób (Nowinka – 285, Olszanka – 248, Szczebra – 335 wg stanu na dzień 04.08.2004).

Obszar gminy charakteryzuje się przewagą zabudowy rozproszonej, kolonijnej. Tylko 4 wsie (Nowinka, Bryzgiel, Monkinie, Szczebra) posiadają zabudowę względnie zwartą. Pozostałe wsie nie wytworzyły centrów osadniczych, stwarzających dogodne warunki rozwoju i koncentracji usług dla ludności i rolnictwa.

Tego typu zabudowa stwarza istotne bariery techniczne i ekonomiczne w wyposażeniu jej w infrastrukturę techniczną (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa, telekomunikacyjna, drogowa) i społeczną.

Pod względem charakteru zabudowy dominuje zabudowa zagrodowa. Budynki mieszkalne w zabudowie nierolniczej występują głównie:

- we wsi Szczebra, gdzie zlokalizowana została osada leśników oraz realizowane jest budownictwo jednorodzinne przede wszystkim przez mieszkańców miasta Augustów (zespół zabudowy podmiejskiej),
- we wsiach Bryzgiel, Danowskie – przeznaczone do czasowego zamieszkania (jako drugie mieszkania).

Występuje bardzo silna presja na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych głównie pod budownictwo mieszkaniowe i letniskowe w miejscowościach o najbardziej atrakcyjnych walorach środowiska przyrodniczego.

Istotnym uwarunkowaniem zagospodarowania tych terenów jest bariera ochrony środowiska przyrodniczego (Wigierski Park Narodowy, obszary chronionego krajobrazu „Dolina Rospudy” oraz „Puszcza i Jeziora Augustowskie”) i rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

W latach 2001 - 30.06.2004 wydano 106 pozwoleń na budowę z tego:

- 57 na budownictwo jednorodzinne, w tym:
  - 13 we wsi Danowskie
  - 5 we wsi Walne
  - 13 we wsi Ateny
  - 12 we wsi Szczebra
- 33 na domy letniskowe, w tym:
  - 6 we wsi Danowskie
  - 11 we wsi Kopanica
  - 14 we wsi Ateny
- 16 na budownictwo zagrodowe (głównie wymiana istniejących obiektów).

Zabudowa usługowa koncentruje się głównie we wsi gminnej Nowinka. W mniejszym zakresie urządzenia usługowe znajdują się we wsiach: Olszanka i Monkinie.

Pojedyncze obiekty usługowe (sklepy, zakłady usługowe) występują również i w pozostałych miejscowościach.

Wsie o funkcji turystyczno-wypoczynkowej wyposażone są w urządzenia obsługi ruchu turystycznego (plaże,

kąpieliska, pola namiotowe, sezonowe zakłady gastronomiczne, itp.)

Przy głównym szlaku komunikacyjnym gminy - przy drodze nr 8 zlokalizowane są obiekty obsługi podróżnych:

- „Hektom” Stacja Paliw we wsi Gatne,
- Bar „Abro” we wsi Szczebra

Szansą zagospodarowania gminy jest przebieg drogi krajowej nr 8 (obecnie posiada klasę techniczną Gp - główna ruchu przyspieszonego), która przewidziana jest jako droga ekspresowa S 8.

2.2. Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony

Istniejąca zabudowa o wartościach historyczno-kulturowych narzuca formę nowej zabudowy w celu zachowania ładu przestrzennego.

Zabudowa historyczna, zarówno we wschodniej jak i zachodniej części gminy to domy parterowe kryte dachami dwuspadowymi. Kalenice domów w większości równoległe do drogi.

Układ wsi jest różny, w zachodniej części gminy luźny, we wschodniej bardziej zwarty, choć nie dotyczy to wszystkich miejscowości.

2.3. Uwarunkowania wynikające z zasobów i walorów środowiska oraz warunków fizjograficznych

Uwarunkowania związane z jakością i zasobami środowiska przyrodniczego gminy powinny stanowić podstawę prowadzenia przez gminę polityki ekorozwoju, zgodnie z wymogami ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy Prawo Ochrony Środowiska. Pod pojęciem ekorozwoju lub rozwoju zrównoważonego rozumieć należy nadanie rozwojowi kierunku zachowującego w sposób trwały walory i

zasoby środowiska, a także czynną ochronę środowiska przyrodniczego. Jest to proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Główne czynniki kształtujące możliwości rozwoju gminy Nowinka to:

- zakres wymaganej prawnej ochrony środowiska przyrodniczego ,
- położenie całej gminy w projektowanej sieci Natura 2000,
- występowanie różnorodnych zasobów i walorów przyrodniczych,
- warunki fizjograficzne,
- istniejące przeobrażenia i procesy degradacji środowiska.

Charakterystyczną cechą warunków środowiskowych jest położenie w większości na Równinie Augustowskiej, gdzie większość gruntów stanowią słabe gleby zbudowane z piasków sandrowych. Z tego powodu znaczna część gminy porośnięta jest borami, a większość gruntów użytkowanych rolniczo zaliczana jest do kompleksu żytniego słabego lub żytnio-łubinowego.

Gmina nie jest również zbyt bogata w surowce naturalne. Posiada dwa udokumentowane złoża kruszywa (żwiru): w okolicy wsi Monkinie oraz Szczebra. Nieeksploatowane złoża znajduje się również w pobliżu wsi Bryzgiel. Złoże znajduje się na terenie Wigierskiego Parku Narodowego, gdzie istnieje prawne przeciwwskazanie do

eksploatacji. Cennym walorem są natomiast złoża borowiny na terenie Puszczy Augustowskiej.

Warunki fizjograficzne stwarzają możliwości głównie turystycznego rozwoju gminy, zwłaszcza funkcji agroturystycznej, pensjonatowej i rekreacyjnej przeważnie w strefie przyjeziornej. Istnieje tu jednak istotne ograniczenie wynikające z Rozporządzenia nr 18/04 Wojewody Podlaskiego z dnia 16 września 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad gospodarki przestrzennej na Obszarach Chronionego Krajobrazu województwa suwalskiego, które w § 2.1. pkt. 7 otrzymało brzmienie: „zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.”

2.4. Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.

Występujące w gminie obszary podlegające ochronie prawnej wynikają z ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 880):

- a) **„Wigierski Park Narodowy”** - posiada powierzchnię 15 085,49 ha. Według Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 marca 1997 r. w sprawie Wigierskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 24, poz. 124) „Obszary Parku mogą być objęte ochroną ścisłą lub częściową, z tym że obszary o zwartej zabudowie, nieruchomości Skarbu Państwa będące przedmiotem użytkowania wieczystego oraz nieruchomości nie stanowiące własności Skarbu

Państwa mogą być objęte ochroną ścisłą lub częściową wyłącznie za zgodą właściciela, wieczystego użytkownika lub zarządcy."

b) „Rezerwat krajobrazowy „Jezioro Kalejty” - położony na terenie Puszczy Augustowskiej w południowo - wschodniej części gminy. Powołany został zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 sierpnia 1980 r. jako rezerwat częściowy. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie wartości przyrodniczych jeziora Długiego oraz swoistych cech krajobrazu.

Obszar rezerwatu odznacza się występowaniem starodrzewi borów sosnowych, jezior dystroficznych zwanych "sucharami" z otaczającymi je torfowiskami wysokimi, zbiorowiskami leśnymi boru mieszanego torfowego o wyraźnym borealnym charakterze oraz zbiorowiska olsów. Przez część rezerwatu przebiega "Leśna ścieżka dydaktyczna", której przebieg został zatwierdzony przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Suwałkach.

c) Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszczy i Jezior Augustowskich” oraz „Doliny Rospudy”

Obszary te obejmują większość gminy. Wyłączone są jedynie tereny rolnicze w okolicach wsi Pijawne i Osińska Buda oraz część lasu w północno-zachodniej części gminy, Na obszarach obowiązują przepisy Rozporządzenia Nr 18/04 Wojewody Podlaskiego z dnia 16 września 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad gospodarki przestrzennej na Obszarach Chronionego Krajobrazu województwa suwalskiego.

d) Pomniki przyrody

W gminie jest 8 pomników przyrody. Stosują się do nich przepisy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880). W odniesieniu do pomników przyrody obowiązuje zakaz zagospodarowania i użytkowania terenów ich otaczających w sposób degradujący wartości obiektów.

e) Tereny przylegające do wód

Zapewnienie swobodnego dostępu do wód publicznych poprzez zakaz grodzenia nieruchomości w odległości mniejszej niż 1,5m od linii brzegu, a także zakaz uniemożliwiania przechodzenia przez ten obszar (art. 27.1 ustawy z dnia 18 lipca 2001r Prawo wodne).

f) Lasy ochronne, którymi są:

- lasy wodochronne i glebochronne oraz lasy cenne pod względem przyrodniczym.

Podstawowe kierunki zagospodarowania tych obszarów to:

- ochrona kompleksów leśnych wyodrębnionych w planie urządzania Gospodarstwa Leśnego Nadleśnictwa Szczebra, Nadleśnictwa Suwałki oraz Nadleśnictwa Głęboki Bród jako lasy ochronne: wodochronne, glebochronne, ostoje zwierzyny, cenne pod względem przyrodniczym.

g) Jeziora objęte ograniczeniami używania jednostek pływających („strefy ciszy”)

Stwierdza się, że:

„Strefą ciszy” objęte są następujące jeziora: Blizno, Busznica, Długie, Kopanica, Tobołowo. Na jeziorach tych obowiązują ograniczenia w używaniu jednostek pływających.

- h) Strefy ochronne ujęć wód podziemnych, w miejscowościach Nowinka i Bryzglu.
- i) Strefa C ochrony uzdrowskiej uzdrowiska Augustów obejmująca przyległe do Augustowa wsie i obszary leśne. Strefa została utworzona w celu zapewnienia nienaruszalności środowiska przyrodniczego.

2.5. Uwarunkowania wynikające ze stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Rolnicza przestrzeń produkcyjna stanowi 29 % powierzchni gminy, a syntetyczny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi 50,3 pkt. Gleby klas III - IV stanowią około 43 % powierzchni gruntów rolnych gminy. Analiza warunków naturalnych pozwala stwierdzić, że obszar gminy charakteryzują mało korzystne walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Warunki naturalne ograniczają dobór roślin uprawnych i zmniejszają plonowanie, a w konsekwencji wpływają na wielkość dochodów uzyskiwanych z prowadzenia gospodarstw.

Duży udział gruntów ornych (60,6 %) stanowi podstawę do produkcji pasz dla rozwoju hodowli bydła i tuczu trzody chlewnej.

Wykorzystanie potencjału produkcyjnego rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwarunkowane jest:

- ochroną gruntów rolnych przed zmianą ich przeznaczenia na cele nierolnicze,

- ochroną trwałych użytków zielonych przed zmianą ich funkcji,
- ochroną kompleksów leśnych o wielofunkcyjnej przydatności,
- ochroną ciągów naturalnych dolin rzecznych,
- zalesianiem gleb nieprzydatnych rolniczo,
- wykorzystywaniem możliwości produkcyjnych gleb i łatwego rynku pracy do uprawy roślin przemysłowych,
- stosowaniem technologii produkcji bezpiecznych dla środowiska, a zwłaszcza zasobów wodnych,
- rozwijaniem upraw zielarskich,
- wykorzystaniem warunków naturalnych i zasobów pracy do rozwijania rolnictwa ekologicznego i agroturystyki,
- skróceniem drogi żywności od producenta do konsumenta
  - rolnictwo ukierunkowane na produkcję żywności metodami ekologicznymi winno być ściśle powiązane z przetwórstwem, handlem i konsumentem,
- wspieraniem działań zmierzających do inwestowania w rozwój bazy surowcowej i przetwórstwa rolno - spożywczego,
- stworzeniem warunków w zakresie zbytu płodów rolnych,
- wyposażeniem w obiekty obsługi rolnictwa i zakłady usługowe,
- podniesieniem poziomu wykształcenia mieszkańców wsi.

Czynniki sprzyjające rozwojowi:

- korzystne warunki do produkcji bydła - użytki zielone dobre stanowią 1390 ha czyli 70% użytków zielonych gminy, natomiast użytki zielone średnie - 567 ha - 29%,

- korzystne warunki środowiskowe w zakresie czystości gleb, dają możliwości rozwoju produkcji zdrowej żywności, możliwości wykorzystania w akcjach promocyjnych i reklamowych produktów położenia na obszarze funkcjonalnym Zielonych Płuc Polski,
- możliwość uzupełnienia źródeł dochodów gospodarstw rolnych, a tym samym szans na inwestycje wskutek przydatności terenu dla rozwoju agroturystyki, możliwość zwiększenia popytu na produkty rolne na rynku lokalnym na potrzeby turystów,
- duża ilość łąk na terenach zalewowych bądź zmeliorowanych

Czynniki ograniczające możliwości rozwoju :

- surowe warunki agroklimatyczne, które są ograniczeniem w doborze roślin uprawnych, wpływają na jakość plonów i skracają okres wypasu bydła,
  - niekorzystne warunki glebowe – spośród gruntów ornych ponad 44% należy do kompleksu żytnio – łubinowego,
  - istniejące niedoinwestowanie w zakresie trwałych środków produkcji w poszczególnych gospodarstwach,
  - niedoinwestowanie w zakresie przetwórstwa płodów rolnych,
  - ograniczone możliwości chemizacji rolnictwa, wynikające z dużego udziału obszarów prawnie chronionych,
  - brak zorganizowanego rynku zbytu na produkty rolne,
  - brak zapotrzebowania na rośliny przemysłowe,
- niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw – 85 % gospodarstw należy do gospodarstw małych – poniżej 15 ha

2.6. Uwarunkowania wynikające z zasobów leśnych

Następnym zasobem gminy są lasy (65%), które we wschodniej części gminy należą do Puszczy Augustowskiej a w zachodniej do doliny rzeki Rospudy.

Lesistość gminy Nowinka jest wyraźnie wyższa od średniej krajowej wynoszącej 27,9% i średniej europejskiej wynoszącej 32%.

Lasy pełnią istotną rolę środowiskotwórczą, zapewniają korzystne funkcjonowanie przyrody, są jednym z podstawowych walorów turystycznych obszaru. Ze względu na zajmowane powierzchnie i korzystne oddziaływanie na warunki zdrowotne i mikroklimatyczne są wskazane do maksymalnej ochrony. Penetracja lasów poza zbieraniem runa leśnego powinna się odbywać po istniejących ścieżkach.

Czynniki sprzyjające rozwojowi lesistości:

- niski stan zanieczyszczenia powietrza pozwalający na wysoką zdrowotność i żywotność lasów,
- wysoki stopień lesistości (dwukrotnie wyższy niż średnia kraju) oraz brak rozdrobnienia lasów,
- duże zapotrzebowanie na surowce leśne.

Czynniki ograniczające możliwości rozwoju:

- konieczność godzenia funkcji produkcyjnych lasów z ochronnymi i turystycznymi.

2.7. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Gmina nie posiada dużego dorobku kulturowego. Spośród eksponatów, które należy chronić można wymienić:

Zabytki sakralne

Zabytki sakralne w gminie stanowią:

- drewniany kościół rzymskokatolicki w Monkiniach zbudowany w latach 1922 - 1924 - wpisany do rejestru zabytków,
- kościół w Szczepkach z 2 połowy XX w., współczesna kaplica na cmentarzu parafialnym w Szczebrze oraz kapliczka w Miejscu Świętym - nie będące w sferze zainteresowań konserwatora,

Dwory i folwarki

Obecnie reprezentowane są jedynie przez relikty. Z majątku w Olszance Folwark pozostał jedynie park. Z budownictwa wiejskiego zachowały się nieliczne obiekty - domy drewniane z okresu międzywojennego na terenie Monkiń, Blizny, Strękowizny i Juryzdyki.

Budownictwo techniczne

Obiektem technicznym objętym ochroną konserwatorską jest linia kolejki wąskotorowej, zbudowana w czasie I wojny światowej, prowadzącą od Płociczna na wschód przez Krusznika.

Wzdłuż jezior Rospuda i Białe przy południowej granicy gminy przebiega strefa ochrony przestrzeni kulturowej Kanału Augustowskiego, który jest jednym z ważniejszych zabytków techniki w Polsce. Wszelkie prowadzone tutaj prace muszą uzyskać pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zabytki ruchome

Liczba zabytków ruchomych jest bardzo niewielka. Są to głównie obiekty sepulkralne na cmentarzu w Szczebrze i nieliczne w Pijawnem Ruskim.

Inne obiekty to drewniane krzyże przydrożne i okolicznościowe krzyże żeliwne na kamiennych cokołach.

Nad rzeką Rospudą, w tzw. Miejscu Świętym stoi grupa współczesnych krzyży i kilka szafkowych kapliczek.

W dokumentacji WUOZ w Suwałkach znajdują się 3 stare karty ewidencyjne dotyczące szat liturgicznych i jednego mebla w kościele w Szczepkach.

Urbanistyka i ruralistyka

Układy przestrzenne wywodzą się z I połowy XIX w., kiedy wskutek stopniowego oczynszowania chłopów rozwinęły się wsie o charakterze rzędowym. Reforma uwłaszczeniowa przeprowadzona w końcu lat 60-tych i w latach 70-tych XIX w. spowodowała wprowadzenie miar powierzchni ziemi: morgi i pręty kwadratowe. Urządzanie wsi realizowane było na dwa sposoby:

1. Tworzono szachownicę z kilku lub kilkunastu wąskich i długich działek. Miało to na celu zapewnienie równowartości gospodarstw, w skład których wchodziły grunty różnej jakości. Działki siedliskowe były wąskie i położone blisko siebie.
2. Tworzono kolonie, gdzie każdy gospodarz otrzymywał jedną długą i dość szeroką działkę (niekiedy z naddawkami łąkowymi). Przez środek działki zasadniczej przebiegała droga, przy której znajdowały się zabudowania. Wsie powstałe w ten sposób miały luźną zabudowę.

W okresie międzywojennym zlikwidowano szachownice, a duża część gospodarstw została założona na koloniach. Przy scalaniu i parcelacji tworzono kolonie o typie

fermowym, w kształcie prostokątów, gdzie stosunek długości do szerokości kształtował się najczęściej jak 10 do 1.

Po drugiej wojnie światowej upełnorołniono gospodarstwa, przejęto majątki po staroobrzędowcach i ludności pochodzenia niemieckiego oraz sparcelowano majątek Olszanka.

W ostatnich latach XX wieku zaszły znaczne zmiany. Nastąpił rozwój budownictwa letniskowego oraz duże zmiany w układzie pól. Wydzielono nieduże działki budowlane (w większości kilkuarowe), na których zbudowano domy mające mało wspólnego z tradycyjną architekturą lokalną. Powstałą zabudowę letniskową można określić jako skupioną.

Drogownictwo, kolejnictwo i szlaki wodne

Ważną rolę w systemie drogowym pełni - powstała w latach 20 XIX w jako część traktu Warszawa - Kowno - Petersburg - szosa Augustów - Suwałki. Jest ona stale modernizowana jako część przyszłej *Via Baltica*.

Z końca XVIII w. pochodzi droga z Nowinki do Monkiń, gdzie rozgałęzia się na Bryzgiel i Danowskie. Również pomiędzy Szczerbą i Raczkami istnieje historyczny trakt.

Wczesne pochodzenie (przed 1800 r.) mają również drogi:

- Bryzgiel - Tobołowo,
- Bryzgiel - Czerwony Krzyż,
- Danowskie - Nowinka,
- Monkinie - Danowskie - Kopanica - Tobołowo.

Ważnym elementem kształtującym układ przestrzenny gminy (dzieli gminę na dwie części) jest linia kolejowa Suwałki - Augustów.

Obecnie na terenie gminy przeważa zabudowa kolonijna i rozproszona. Skupiony charakter mają Monkinie i Bryzgiel. W ostatnich latach powstał nowy typ miejscowości - o charakterze letniskowym.

Parki

W gminie znajduje się tylko jeden park - w Olszance Folwark. Park powstał w XIX w. i zachował do dziś charakter krajobrazowy. Większość drzew stanowią stare lipy, nie zachował się natomiast układ wodny. Park nie jest wpisany do rejestru zabytków choć posiada opracowanie ewidencyjne.

Cmentarze

Na terenie gminy znajdują się 2 cmentarze wojenne z I wojny światowej, 1 cmentarz rzymskokatolicki, 4 cmentarze staroobrzędowców oraz 3 miejsca pochówku ofiar terroru hitlerowskiego.

Najbardziej znanym obiektem jest cmentarz rzymskokatolicki w Szczebrze, gdzie znajdują się XIX-wieczne nagrobki oraz mogiła poległych żołnierzy AK.

Cmentarz wojenny w Upustku zawiera mogiły żołnierzy rosyjskich poległych w 1915 r., zaś uroczysko *Powstańce* mogiły 25 żołnierzy rosyjskich i 1 niemieckiego.

Cmentarze staroobrzędowców są bardzo skromne. W Bliźnie i Pijawnem Ruskim istnieją czytelne mogiły i nagrobki.

W Szczebrze i w Klonownicy znajdują się pomniki upamiętniające śmierć wymordowanej przez hitlerowców

ludności cywilnej (głównie żydowskiej) oraz jeńców radzieckich.

Ogólny stan cmentarzy w gminie jest zróżnicowany. Cmentarz staroobrzędowców oraz cmentarz wojenny z I wojny światowej są w bardzo złym stanie. Zaniedbany jest również obiekt w Klonownicy. Żaden z cmentarzy nie jest wpisany do rejestru zabytków.

2.9. Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia

Za stan bezpieczeństwa na terenie gminy odpowiada Komenda Powiatowa policji w Augustowie. W Nowince funkcjonuje tylko Punkt Przyjęć Interesantów K.P.P. w Augustowie. Istniejący budynek o średnim stanie technicznym wymaga remontu i modernizacji.

Na terenie gminy zadania straży pożarnej realizowane są przez:

- Ochotniczą Straż Pożarną w Nowince, która jest włączona do krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- Ochotniczą Straż Pożarną w Bryzglu typu „S”.

Wyposażenie jednostek OSP w sprzęt i sprawne technicznie pojazdy jest niezadowalające i wymaga wymiany i uzupełnienia.

Strażnica OSP w Nowince i Bryzglu wymagają remontu i modernizacji.

Zadania Inspekcji Sanitarnej realizowane są przez Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Augustowie.

2.10. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju gminy

Potrzeby gminy

1. Rozszerzenie zasięgu kanalizacji sanitarnej,
2. Modernizacja dróg gminnych,
3. Modernizacja sieci energetycznej, głównie we wschodniej części,
4. Poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców: stworzenie warunków sprzyjających inwestycjom,
5. Wykorzystanie potencjału przyrodniczego gminy na stworzenie bazy turystycznej dla Polski i Europy,
6. Zapewnienie należytej ochrony dla środowiska przyrodniczego.

Możliwości rozwoju gminy

1. Największe możliwości stwarza **rozwój turystyki**. Położenie gminy w pobliżu uzdrowiska Augustów oraz drogi krajowej, niezwykle walory przyrodnicze oraz istniejąca już infrastruktura turystyczna: gospodarstwa agroturystyczne, szlaki turystyczne, zaplecze gastronomiczne stwarzają solidną podstawę do dalszego rozwoju.
2. **Gospodarka leśna** - rozmiary powierzchni leśnej są znacznym atutem i to zarówno w zakresie pozyskiwania drewna jak i gospodarki łowieckiej.
3. **Rolnictwo** - możliwość rozwoju w tej dziedzinie spycha ją jedynie do funkcji uzupełniającej. Dzieje się tak, ze względu na relatywnie małą powierzchnię pól uprawnych w stosunku do powierzchni gminy oraz słabej jakości gleby. Duży areał łąk daje pewne możliwości

dla chowu bydła, ale położenie ich w chronionym krajobrazie wyklucza hodowlę bezściółkową. To z kolei zwiększa znacznie nakłady pracy rolników. Innym ograniczeniem są małe powierzchnie gospodarstw, często niewystarczające do zagospodarowania nawozu.

4. **Działalność produkcyjna** - możliwości gminy w rozwoju produkcji jest jeszcze mniejsze. Zakazy prawne związane z ochroną środowiska oraz brak środków finansowych są tu największym ograniczeniem.

2.11. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów

Na terenie gminy występuje kilka form władania gruntami. Dominują grunty Skarbu Państwa (68,8% pow. gminy) w tym:

- grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego - 58,8% pow. gminy,
- grunty Zasobu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa - 2,1% pow. gminy (z tego 2,0% to grunty pod wodami),
- grunty w trwałym zarządzie państwa - 0,9% pow. gminy (z tego 0,6 % to drogi, tereny kolejowe i rowy),
- grunty zasobu nieruchomości Skarbu Państwa - 0,8% pow. gminy (całość to grunty pod wodami),
- pozostałe grunty Skarbu Państwa - 6,1% pow. gminy (WPN).

Grunty osób fizycznych stanowiły 29,9% powierzchni gminy, z tego tylko 0,8% (164 ha) to grunty nie wchodzące w skład gospodarstwa rolnego.

Posiadanie gruntów lub zarządzanie nimi przez wielu właścicieli stwarza:

- konflikty interesów pomiędzy właścicielami (użytkownikami) gruntów,
- różnorodność form zagospodarowania terenu,

- duży nacisk osób fizycznych na zmianę użytkowania gruntów (przeznaczenie ich głównie pod budownictwo letniskowe i mieszkaniowe).

Według danych Starostwa Powiatowego w Augustowie na koniec 2003 roku gmina w zasobach własnych posiadała 166 ha gruntów (0,8 % pow. gminy).

Gospodarka gruntami w gminie prowadzona jest przez:

- oddanie nieruchomości w wieczyste użytkowanie,
- nieodpłatne przekazywanie nieruchomości i obiektów jednostkom zarządzającym urządzeniami infrastruktury,
- wdzierżawianie nieruchomości,
- sprzedaż nieruchomości,
- zamianę nieruchomości.

Prowadzenie prawidłowej gospodarki nieruchomościami jest możliwe, gdy gmina posiada odpowiednie zasoby gruntów na obszarach o wzmożonym ruchu inwestycyjnym. Należy dążyć do powiększenia zasobów gruntów komunalnych poprzez:

- nabywanie gruntów w rejonach, w których będą podjęte uchwały o sporządzaniu planów miejscowych,
- korzystanie z prawa pierwokupu na przewidywanych terenach inwestycyjnych oraz pasmach przyspieszonego rozwoju,
- nabywanie nieruchomości po korzystnych cenach z wolnego rynku.

2.12. Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Zagrożenie geologiczne w gminie jest marginalne. Pozostawienie niezabezpieczonych wyrobisk po zakończeniu użytkowania złóż żwiru może skutkować niekontrolowanymi osunięciami zwałów ziemi. Należy zadbać o rekultywację wyrobiska po zakończeniu użytkowania.

2.13. Uwarunkowania wynikające z występowania złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych

Na terenie gminy znajdują się dwa udokumentowane złoża kruszywa (żwiru): w okolicy wsi Monkinie oraz Szczebra. Nieeksploatowane złożo znajduje się również w pobliżu wsi Bryzgiel. Złożo znajduje się na terenie Wigierskiego Parku Narodowego, gdzie istnieje prawne przeciwwskazanie do eksploatacji.

Na terenie gminy występują dostateczne zasoby wód podziemnych. Zaopatrzenie w wodę odbywa się z ujęć podziemnych - studni wierconych i kopanych. Do celów publicznych wodę czerpie się z utworów czwartorzędowych w Bryzglu i Nowince. Głębokość występowania warstwy wodonośnej jest różna, a jej jakość - według danych Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Białymstoku - jest dobra.

2.14. Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej

Gmina położona przy jednej z ważnych dróg tranzytowych - drodze nr 8 z Warszawy poprzez Białystok, Augustów, Suwałki do miejscowości granicznej Budzisko. Jej długość w gminie Nowinka to 16,912 km. Droga biegnie przez całą długość gminy dzieląc ją na dwie połowy.

Ponadto w gminie istnieje kilka dróg powiatowych:

- o droga nr 1146B - Przebród - Wychodne - Zielone I - Poddubówek - do dr. 809
- o droga nr 1184B - Żubrynek - Kurianki - Pijawne-Olszanka - Juryzdyka
- o droga nr 1186B - Szczebra - Sokolne - Józefowo - Cisówek - Kurianki

- o droga nr 1197B - Od dr. 8-Szczebra-Młynisko-Topiłówka
- o droga nr 1198B - Olszanka-stacja kolejowa Szczepki
- o droga nr 1199B - Nowinka - Ateny - Monkinie - Bryzgiel
- o droga nr 1200B - Monkinie-Kopanica-Tobołowo
- o droga nr 1201B - od dr. 1150B-Bryzgiel-Macharce

Przez gminę przebiega krajowa droga kolejowa Suwałki - Białystok, ale jedynie miejscowości Blizna i Szczepki we wschodniej części gminy posiadają połączenie kolejowe poprzez krajową linię kolejową Suwałki - Białystok. Teren gminy obsługiwany jest transportem autobusowym. Przez gminę prowadzi wiele szlaków turystycznych: piesze, rowerowe, konne i kajakowe.

Uwarunkowania pozytywne:

- położenie wzdłuż drogi krajowej,
- dobrze rozwinięta sieć drogowa,

Uwarunkowania negatywne:

- lokalizacja gminy w strefie o wysokich walorach przyrodniczych powoduje problemy natury ekologicznej z budową drogi tranzytowej Via - Baltica,
- istniejące drogi na znacznych odcinkach wymagają remontów i modernizacji,
- jedna stacja paliw zlokalizowana we wsi Gatno - z dala od głównej drogi krajowej

Gospodarka wodno-ściekowa oparta jest w większości na przydomowych szambach. 420 gospodarstw na terenie gminy odprowadza ścieki do szamb lokalnych, 8 gospodarstw korzysta z szamb przyzagrodowych. Jedynie na terenie

Wigierskiego Parku Narodowego istnieje sieć kanalizacyjna o długości 3300 m obsługująca 48 gospodarstw we wsi Bryzgiel.

Sieć wodociągowa gminy Nowinka liczy łącznie 45 700 m. Gmina posiada 305 przyłączy indywidualnych o długości 13 557 m i 18 przyłączy firmowych o długości 794 m. Długość wodociągu w gminie wynosi 49 km. Zwodociągowane są następujące wsie: Nowinka, Bryzgiel, Barszczowa Góra, Cisówek, Gatno II, Józefowo, Juryzdyka, Olszanka, Osińska Buda, Pijawne Ruskie i Pijawne Wielkie, Podnowinka, Sokolne i Szczepki, co stanowi 50,6% potrzeb gminy.

Sieć energetyczna zaspokaja dostatecznie potrzeby mieszkańców, ale wymaga modernizacji - szczególnie na terenie Puszczy Augustowskiej.

Stan stacjonarnej sieci telefonicznej jest dobry, a biorąc pod uwagę prężny rozwój i coraz większą dostępność ekonomiczną telefonii komórkowej komunikacja będzie podlegała dalszej poprawie.

2.15. Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia

2.15.1. Uwarunkowania demograficzne

Gmina Nowinka pod względem liczby mieszkańców należy do grupy gmin małych (zamieszkuje ją 2,8 tys. osób), pod względem obszaru do grupy gmin średnich (204 km²). Gęstość zaludnienia jest niska i wynosi 14 osób/km².

Liczba mieszkańców gminy od 1970 r. systematycznie zmniejsza się. Przyczyną tego było i jest ujemne saldo migracji przy jednoczesnym spadku przyrostu naturalnego.

Wymienione zjawiska wpływają na niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności:

- malejąca liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) spowodowała, że na terenie gminy funkcjonują tylko 3 szkoły podstawowe (w tym jedna od września 2004 r. z klasami I-III i oddziałem przedszkolnym) oraz jedno gimnazjum,
- zwiększająca się liczba osób w wieku produkcyjnym powoduje wzrost nadwyżki siły roboczej (wzrost bezrobocia),
- stały wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym stwarza potrzebę rozszerzania opieki zdrowotnej i pomocy socjalnej.

Bezrobocie na terenie gminy w badanym okresie ma tendencję rosnącą.

2.15.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

W zakresie obsługi ludności w stanie istniejącym gmina charakteryzuje się następującymi uwarunkowaniami:

- Racjonalna sieć szkół podstawowych.
- Niedostateczne wyposażenie szkół i terenu gminy w urządzenia sportowo-rekreacyjne.
- Niedostateczne wyposażenie w urządzenia upowszechniania kultury – brak świetlic wiejskich.
- Dobrze rozwinięta sieć placówek bibliotecznych – bogaty księgozbiór.
- Funkcjonowanie tylko jednego Urzędu Poczтового.
- Dobry poziom telefonizacji.
- Dobrze rozwinięta sieć handlowa i gastronomiczna.
- Niedobór usług rzemieślniczych.
- Cmentarze w Szczebrze i Monkiniach dysponujące dostateczną rezerwą powierzchni grzebalnej.

- Przystarała baza służby zdrowia oraz niedostateczne jej wyposażenie w sprzęt medyczny. Brak lekarza pediatry.

Sytuacja mieszkaniowa ludności gminy zasadniczo nie odbiega od przeciętnej.

Wyposażenie mieszkań w instalacje wodno-kanalizacyjne jest wyższe od przeciętne na terenach wiejskich pow. augustowskiego i woj. podlaskiego, natomiast w centralne ogrzewanie niższe.

Istotne uwarunkowania stwarza niedostateczne podłączenie tych mieszkań do sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w Bryzglu oraz całkowity brak sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni na pozostałym terenie.

Urządzenia obsługi mieszkańców zlokalizowane na terenie gminy mają zasięg lokalny.

Usługi związane z funkcją turystyczną opartą o walory przyrodnicze i kulturowe gminy mają zasięg ogólnokrajowy, a nawet zagraniczny.

Dostępność do usług obejmujących wychowanie przedszkolne dzieci 6-letnich i szkolnictwo podstawowe jest mało korzystne. Odległość do szkół z terenów osadniczych przekracza nawet 10 km.

Dostępność do usług publicznych obejmujących szkolnictwo gimnazjalne, kulturę, pocztę, bezpieczeństwo publiczne, finanse jest bardzo niekorzystne.

Urządzenia w/wym usług znajdują się tylko we wsi gminnej Nowince. Znaczne odległości jednostek osadniczych od ośrodka usługowego przy niedostatecznym stanie dróg obniża jakość życia mieszkańców gminy.

Dostępność do usług medycznych zlokalizowanych jedynie w Nowince jest bardzo niekorzystna. Odległość do przychodni w przypadku dalej położonych miejscowości

wynosi nawet 10 km. Są to odległości, które przy obecnym stanie dróg, nie zawsze pozwalają na szybkie uzyskanie pomocy lekarskiej.

Stosunkowo dobre jest wyposażenie miasta powiatowego w poradnie specjalistyczne i oddziały leczenia zamkniętego oraz gabinety prywatne, w tym przede wszystkim stomatologiczne. Dla wielu mieszkańców gminy bariera finansowa ogranicza możliwość korzystania z prywatnej służby zdrowia.

2.15.3. Rozwój osadnictwa

Główne uwarunkowania rozwoju osadnictwa gminy to:

- występowanie obszarów i obiektów objętych szczególnymi formami ochrony (Wigierski Park Narodowy, rezerwat przyrody, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, strefa ochronna dzielnicy sanatoryjno - uzdrowiskowej w Augustowie, transgraniczny przyrodniczy obszar chroniony),
- mała ilość terenów budowlanych,
- niedorozwój infrastruktury społecznej w zakresie urządzeń sportowych, kultury, służby zdrowia, zakładów usług bytowych,
- nieuporządkowana gospodarka wodno - ściekowa,
- niski poziom dochodów ludności,
- zmniejszanie się liczby mieszkańców gminy,
- korzystne warunki dla rozwoju turystyki i rekreacji,
- realizacja budownictwa mieszkaniowego, głównie przez mieszkańców miasta Augustów, we wsi Szczebra (wieś podmiejska),

- korzystne położenie przy drodze krajowej Nr 8 i linii kolejowej Warszawa - Białystok - Suwałki - Trakiszki (gr. państwa).

2.16. Uwarunkowania rozwoju działalności produkcyjnej

Produkcja przemysłowa na terenie gminy to głównie niewielkie zakłady nastawione na przetwórstwo surowców lokalnych takich jak drewno i surowce mineralne. Na ogół są to małe jednostki zatrudniające do 5 pracowników.

Główne uwarunkowania rozwoju działalności produkcyjnej to:

- ograniczenia w lokalizacji zakładów przetwórczych i usługowych uciążliwych dla środowiska ze względu na wysokie walory przyrodnicze gminy. Prawie cały obszar gminy objęty jest różnymi formami ochrony;
- niska konkurencyjność gminy ze względu na położenie między dwoma ośrodkami miejskimi, zły stan dróg publicznych oraz braki w wyposażeniu infrastruktury technicznej;
- zła kondycja finansowa ludności.

2.17. Uwarunkowania rozwoju turystyki i wypoczynku

Obszar gminy posiada bardzo korzystne warunki do rozwoju funkcji turystycznej zwłaszcza w północno - wschodniej i południowej części na bazie:

- kompleksów leśnych (zachodnia część Puszczy Augustowskiej),
- jezior: Wigry, Blizno, Blizienko, Tobołowo, Długie (Kalejty), Busznica, Rospuda i Białe,
- rzek: Rospuda, Blizna, Święta Rzeczka i Szczeberka,
- licznych rozmaitych gatunków flory i fauny,
- nieskażonego środowiska przyrodniczego,

- czystego i nieskażonego powietrza.

Czynnikami sprzyjającymi rozwojowi turystyki są:

- położenie gminy na ważnych trasach komunikacji drogowej i kolejowej. Przez teren gminy przebiega droga nr 8, w przyszłości jako ekspresowa Via Baltica oraz linia kolejowa Warszawa - Białystok - Suwałki - Trakiszki - granica państwa (Rail Baltica);
- położenie gminy w głównych rejonach turystyczno - wypoczynkowych: Dolina Rospudy, Puszcza Augustowska,
- sąsiedztwo z miastem uzdrowiskowym Augustów,
- stosunkowo dobrze rozwinięta sieć handlowa i gastronomiczna, która w sezonie letnim uzupełniana jest przez sezonowe zakłady i punkty sprzedaży detalicznej i gastronomicznej,
- istnienie rezerw siły roboczej powstałych na skutek bezrobocia, które mogą być wykorzystane w obsłudze ruchu turystycznego,
- przebiegające szlaki turystyki wodnej, rowerowej, pieszej, konnej oraz funkcjonująca obecnie na trasie Płociczno - Krusznik kolejka wąskotorowa.

Na terenie gminy zarejestrowanych jest 40 gospodarstw agroturystycznych, które dysponują ok. 500 miejscami noclegowymi. Część tych gospodarstw prowadzi działalność przez cały rok. Bazę noclegową uzupełnia część domów letniskowych, które przystosowane są do całorocznego użytkowania oraz tzw. „drugie domy” w zabudowie jednorodzinnej.

Ze względu na wysokie walory przyrodnicze najcenniejsze tereny objęte są różnymi formami ochrony:

- Wigierski Park Narodowy w północno - wschodniej części gminy,

- krajobrazowy „Rezerwat Kalejty” na południu gminy,
- obszar C ochrony uzdrowiskowej uzdrowiska Augustów,
- obszar A ochrony uzdrowiskowej na terenie występowania borowin leczniczych,
- obszary chronionego krajobrazu:
  - „Dolina Rospudy” (Nr 12), zachodnia część gminy,
  - „Puszcza i Jeziora Augustowskie” (Nr 16), pozostała część gminy poza dwoma niedużymi obszarami rolniczymi na północy i fragmentem lasu na południowym - zachodzie.
- Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000 (Wigierski Park Narodowy, Rezerwat Kalejty i obszary chronionego krajobrazu).

Cała gmina znajduje się w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”.

Poza ścisłą ochroną środowiska przyrodniczego czynnikami ograniczającymi możliwości rozwoju turystyki są m. in.:

- niedorozwój infrastruktury technicznej zwłaszcza w zakresie gospodarki wodno - ściekowej,
- zły stan dróg powiatowych i gminnych,
- niedorozwój infrastruktury społecznej zwłaszcza w zakresie kultury, sportu i rekreacji,
- brak silnych ośrodków usługowych dla ludności i obsługi ruchu turystycznego,
- niedostateczne zagospodarowanie istniejących szlaków turystycznych.